

jana juráňová

cudzí
príbehy

ASPEKT

ASPEKT

knižná edícia

jana juráňová

cudzie
príbehy
tri v jednom

ASPEKT

Jana Juráňová Cudzie príbehy • Vyšlo v roku 2016 v Knižnej edícii ASPEKT
• www.aspekt.sk

u. fond
na podporu
umenia

Publikáciu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.
• Dielo vzniklo v rámci štipendia Literárneho informačného centra.

Redakcia ASPEKT • Copyright © Jana Juráňová 2016 • Na obálke Lucia Tallová obraz zo série Black roses (foto archív Lucie Tallovej) • Design and layout © Layout JS. 2016 • Elektronické formáty Dagmar Wankowska, *LiamART* • Prvé vydanie • ISBN 978-80-8151-049-6 (pdf)

obsah

- 7 zuzana a zopár starcov
- 89 obeť
- 135 cudzí príbeh

„Mnohé rozprávky
som napísala z jedu.“
Timrava

zuzana a zopár starcov

Milá Zuzka,

som rád, že sa mi podarilo získať Vašu adresu. Chcel som Vám zavolať, je mi sympatické, že stále máte aj pevnú linku, ale obával som sa, že by Vás môj telefonát mohol zaskočiť. List je predsa len niečo iné a ja som človek zo starého sveta. Dúfam, že takto som poskytol možnosť – Vám, aby ste si rozmysleli odpoveď (dúfam, že nebude negatívna), a sebe, aby som v prípade negatívnej odpovede nezostal konšternovaný.

Listy nedostáva už roky. Pohľadnice k Vianociam a Veľkej noci tiež výrazne zredli. Ani ona už nikomu nepíše. Zo schránky vyťahuje len zložienky, aj to čoraz zriedkavejšie, veď takmer všetko platí cez internet. Reklamné materiály vyhadzuje do kontajnera, ak by sa tam niekto prehrabával a našiel obal s jej menom, čo by zistil? Nič. A smetiárom je to jedno. Schránku vyberá len občas. Dnes je sobota, ktovie, odkedy tam list ležal. Bola vyniesť smeti, aby ich nemusela vliecť s tým veľkým rukopisom, náhodou by sa pomýlila a kopa popísaných listov by skončila medzi odpadkami. Takým problémom sa treba vyhýbať.

Na obálke nie je odosielateľ, dátum na poštovej pečiatke je slabo viditeľný. List je napísaný na písacom stroji, perom je opravených zopár preklepov, medzi dvoma písmenkami vždy kvačka a v nej doplnené chýbajúce pís-

menko. Strany zloženého listu sú očíslované, na konci je na prvý pohľad nečitateľný podpis. Pisateľ je asi starší, podľa vpisovaných písmen to vyzerá, že má trochu neistú ruku, možno preto ten strojopis. Zrejme patrí do generácie, ktorá má problém s počítačmi, aj keď tých ľudí je naozaj čoraz menej a nielen preto, že vymierajú. Dotyčný s počítačom pracovať buď nechce, alebo nemusí. Zuzana si spomenie na otca, čoskoro by mal deväťdesiat. Na počítači začal pracovať po šesťdesiatke a celkom ho to pohltilo. Dôsledne sa držal príručiek, veril im na slovo, snažil sa ich pochopiť, aj keď to bolo oveľa náročnejšie ako nechať sa viesť intuíciou. Keby žil, dnes by namiesto takéhoto listu odoslaného poštou pravdepodobne napísal mail.

Istý emeritný profesor na umeleckej škole, oveľa mladší od jej nebohého otca, texty nahráva do staručkého diktafónu, sekretárka mu ich prepisuje, skladá z nich vety a súvetia a redaktorka vo vychytenom vydavateľstve z toho robí knihu. Nie, na toho teraz myslieť nebude, stačí, že sa s ním má akurát dnes stretnúť.

Položí list na stôl a nechá ho tak. Cíti voči nemu temný odpor. Všetci ľudia jej mailujú alebo telefonujú. Začne vybaľovať nákup. Pociť v hlave tlak, ktorý sa rýchlo šíri zo spánkov do čela, nad ľavým okom sa roztvára puklina, v nej sa zahniezdi bolesť a len tak ľahko

sa nestratí. Čím je staršia, tým sa ľahšie objaví a ťažšie stratí. Z pukliny nad ľavým okom má paniku. Tuší, že keď list nechá na stole, tlak nepovolí, no keď si ho prečíta, bude to ešte horšie. Mohla by ho hodiť do koša. Nenávidí samu seba, lebo sa nechá takto ľahko vykoľajiť. Rastie v nej nervozita, nepozná spôsob, ako sa jej zbaviť. Nie. List si do električky nevezme, vôbec sa ním nebude zaoberať. Dýcha z neho starecká nástojčivosť, cíti to celkom zreteľne. Vanie z neho puch ako z nevetranej miestnosti, vznáša sa nad ním nejaká už vopred pridelená úloha.

Odkedy si samu seba pamätá, všetci jej pridelujú úlohy. V detstve ich ochotne plnila, aby sa prepracovala k láske tých, čo jej úlohy určovali. V mladosti sa s dychtivým očakávaním chcela dostať – k čomu vlastne? Čím je staršia, tým ju vyslovené i nevyslovené očakávania viac otravujú. Niekedy sa jej zdá, že neprichádza nič, len úlohy a očakávania. A keď ich splní, tak už odkiaľsi vyskakujú ďalšie. Hlava sa bráni tou puklinou, temným iskrením nad ľavým okom, z ktorého sa možno raz stane priepasť. Obmedzila kontakty na minimum, ale očakávania a úlohy nezmizli. Kde sa zjaví, tam pre ňu majú niečo, čo vôbec nechce robiť. Keď inak nie, tak listom. Vyžadujú od nej služby. Ak sa vzoprie, čudujú sa. Akoby bola na svete len nato, aby preberala cudzie záväzky. Ani

teraz jej určite nikto neponúka nič, po čom by roky túžila alebo čo by naozaj potrebovala.

Musí vyjsť von, na vzduch. Veď ak okamžite nevyštartuje, príde na stretnutie neskoro. Všetko si vyratuje presne na minúty, aby dala každému dňu náplň, v lepšom prípade obsah, o zmysle sa dá hovoriť len ťažko. Minúty, polhodiny, hodiny premenené na konkrétnu činnosť jej pomáhajú prežiť. Lepšie ako hltáť tabletky, ktoré po čase prestanú zaberáť. Cesta električkou trvá pol hodiny, k tomu cesta na zastávku, zo zastávky, nejaké to čakanie, najvyšší čas, aby vyrazila z domu. List nechá na stole, postaví naň vázu s tulipánmi, konečne ide jar. Možno.

Zbalí si potrebné veci: korektúry vytlačené na papieri, to je naozaj otravná vec, ale nemôže si pomôcť. S textom vždy pracuje v počítači a korektúry posiela mailom, ale v tomto prípade si autor želá vidieť zásahy ceruzkou na papieri. Zuzana nechápe, ako môže človek, ktorý nevie, ako sa pracuje s textom, vydávať knihy. No keď nad tým začne premýšľať, puklina v hlave sa jej ešte zväčší. Tak nie. Veď čo ju do toho, že oddaná sekretárka alebo naivná študentka poslušne prepisuje slovné výrony akéhosi režiséra? Celkom stačí, že ju požiadal o ich jazykovú redakciu. Jeduje sa, že to vzala, lenže čo mala robiť? Roboty málo, z toho veľa hlúpej, z niečoho žiť musí. Žije

z otravnej roboty, zväčšuje sa jej z toho v hlave puklina, stáva sa z nej tmavá priepasť plná bolesti. Ale všetko sa raz skončí, aj táto kniha bude raz v tlači, našťastie. Aby sa k tomu čo najskôr dopracovala, musí stihnúť dnešné stretnutie. Nech už má konečne z krku pamäti takmer osemdesiatročného režiséra, ktorý trpí bludnými predstavami o sebe a vnučuje ich celému svetu či skôr malej komunite od fachu. Našťastie v nich nepíše o svojich ľubostných avantúrach, to by bolo neznesiteľné, ale závažné posolstvá, ktoré vysiela ľudstvu, sú vlastne ešte neznesiteľnejšie. Zuzana sa musí čo najskôr a s čo najmenšou hanbou tých jeho pamätí zbaviť. Rozhodla sa, že aj keď s ním nesúhlasí takmer v ničom, bude sa ovládať. Čím menej s ním bude nesúhlasiť, tým skôr sa kniha dostane do tlače a tým skôr uvidí svoj úbohý, ale predsa len honorár. Autora už potom nebude musieť vidieť nikdy. Je to jeho kniha, ona tam bude uvedená len ako jazyková redaktorka. Tiráž číta ozaj málokto. Keď mu navrhla zmeniť niektoré slová a frázy v tom jeho príšerne starosvetskom vyjadrovaní, zaťal sa. Za jeho odborné prešľapy Zuzana neručí, upozorňovala ho na ne. Pravdaže, on vie lepšie, čo prežil. Klame ako očitý svedok, ale čo ju do toho. Asi tri nezmysly naozaj opravil, tie, čo nechal, súvisia s jeho sebazveličovaním alebo s tým, že sem-tam zamlčí niečo, čo

by mohlo pošramotiť jeho povesť. Nuž dobre, povedala si, veď je to jeho text. Kniha pravdepodobne nerozvíri ani len stojaté vody malej komunity, za ktorej vodcu či doyena sa pasoval. V koncoročnej knižnej ankete prestížneho denníka sa určite nájdú zo dve jeho študentky a nejaký kaviarenský kumpán, čo mu z čírej devótnosti dajú hlas, takže skončí na treťom mieste, tesne za niekým, kto dostane päť hlasov a umiestni sa na druhom, možno aj na prvom mieste. Na prezentácii, ktorá bude určite honosná, ho bude zopár dobrákov presviedčať, aby napísal pokračovanie. Zuzana urobí všetko preto, aby tam nemusela ísť, takže sa to nedozvie. Radšej si ľahne do postele s detektívkou. Ale vidí to živo pred sebou: herečky a herci deklamujú pasáže z jeho diela, kolegovia ho zvelebujú, pripomínajú jeho dávnu, no stále nezašlú slávu, autor sa skromne usmieva a oni v duchu rozmýšľajú, že by tiež mohli o sebe niečo napísať.

Tak teda zbalí štyristo strán rukopisu, v ktorom sú jej opravy naznačené ceruzkou, a vyberie sa na električku, tá ju odvezie k mestskému divadlu. Miesto určil autor ako druhú možnosť, prvú zamietla. Lebo keď si predstavila, že má sedieť u neho v obývačke, obostreli ju mrákoty. Vyhovorila sa, že od nej zo sídliska je to do vilovej štvrte ďaleko. Zostal trochu znechutený, že sa bude musieť pohnúť z po-

hodlia domova, čo považovala za drobné víťazstvo.

V mestskom divadle, kde roky pôsobil, ešte občas hostuje ako dôchodca. Budova je stále plná jeho veleby. Hneď za vchodom visí na stene chodby jeho veľký portrét. Keď pri minulom stretnutí spolu prechádzali cez vrátnicu, recepčná zaklipkala očami a spýtavo sa pozrela na Zuzanu. „Spolupracovníčka, je tu so mnou,“ hlesol režisér s miernou nechutou a dodal: „Bozkávam, pani Marika,“ pričom sa naširoko usmial. Pani Marike sa po tvári rozlialo blaho. Výmena hormónov šťastia prebehla zadarmo a bezbolestne. Zuzane skrútilo žalúdok, ale rozhodla sa, že ich konverzáciu bude považovať za komickú, a teda sa v duchu povinne zasmiala, aby sa nejaké hormóniky ušli aj jej.

Električka prišla načas. Keď Zuzana kráčala po chodníku smerom k divadlu, zbadala, ako profesor a režisér v jednej osobe vystupuje z auta. Ulica bola preplnená, zaparkoval na vyhradenom mieste divadla, pozrel sa smerom, odkiaľ prichádzala Zuzana, ale nevidel ju alebo sa tak tváril a potom sa už venoval zamykaniu auta. Trochu rozladená kráčala k vrátnici. Aspoň že nemeškám, pomyslela si, majster nebude mať dôvod na hlúpe poznámky.

Keď sa s ním mala stretnúť prvý raz, videla z električky jeho auto, sedel za volantom

a čakal na červenú. Vyzeral nesmierne spokojne. Fajčil, ruka vyložená z okna. Keď prišla do miestnosti, ktorú im prepožičali, už sedel za stolom a klepkal prstami. Ironicky sa usmial, keď sa ospravedlnila. „Ach, vy ženy, stále meškáte,“ povedal. Je ti toto treba, spýtala sa v duchu. No asi je, keď si nemáš ako inak zarábať, odpovedala si a so zaťatými zubami, ktoré zabrzdili jej pokus o úsmev, si sadla za stôl. Už chýbalo len, aby poznamenal, že ženy nikdy nič nevedia nájsť v kabelke. Bežný repertoár starnúcich mizogýnov. Našťastie, kvôli korektúram sa naozaj nemusela prehrabávať v kabelke, vytiahla ich z obrovskej nákupnej tašky a dala si pozor, aby nimi netreskla o stôl.

Aj teraz ich rozložila a začala listovať, aby mu ukázala chyby, ktoré našla. Pritom si kontrolovala mimiku. Musela si dávať pozor, aby sa ospravedlňujúco neusmievala. To má asi z detstva, keď ju karhali v škole. Občas si uvedomí, že sa sem-tam ospravedlňujúco usmieva. V takej chvíli by najradšej škrtla samu seba. Nevie sa tej grimasy zbaviť. Už vopred jej je jasné, že ak našiel chyby, ktoré si buď nevšimla, alebo chybami ani nie sú, nevyhne sa jeho povýšeneckému ironickému úsmevu.

Napokon to išlo hladšie, než čakala. Chvíľu sa s ňou, ako on povedal, „sporil“ o niekoľko čiarok, darmo mu ukazovala pravidlá pravopisu. Podľa jeho logiky sú čiarky správne tak,

ako ich dal. Zuzana si v duchu predstavovala recenziu, kde by jej ako jazykovej redaktorky vytkli zopár čiarok, čo pôsobia v knihe, po každej stránke geniálnej, rušivo, ale je jasné, že taká recenzia nevyjde. Knihu bude málokto čítať. Zopár ľudí ju prelistuje v kníhkupectve a nechá tak, niekoľkým autor venuje výtláčok a dajú si ju na poličku, iní ju založia, možno aj vyhodia alebo strčia do antikvariátu, ak im to nepadne zaťažko a ak ju tam niekto bude chcieť. Zuzana si po chvíli zbytočného zápasu s autorom uvedomila, že čím viac sa s ním bude hádať, tým lepšie si on tie čiarky zapamätá. Tak mu prikývla, zatvárila sa, že ich opravuje, a keď si odbehol na malú potrebu, vrátila ich do pôvodného stavu. Sotva to vo vytláčenej knihe bude kontrolovať. Musí začať zuby a budiť zdanie korektnosti. Z pudu sebazáchovy si predstavila, čo bude robiť, keď vyjde von. Pred divadlom sa zhlboka nadýchne, vydýchne a pôjde na kávu s Milanom. Už sa teší, ako mu opíše samolúbeho tvorca a všetky problémy s čiarkami. Milan sa bude smiať. Zuzane sa pri tej predstave okamžite vylepšila nálada. Čo na tom, že ju doma čaká ten neodbytný nedočítaný list, aj o tom Milanovi porozpráva. Ale teraz si naň zakázala myslieť.

Napokon si po dvoch hodinách práce podala s režisérom ruku. Zrazu k nej bol galantný. Aj on sa zjavne potešil, že ju viac neuvidí.

Vzájomne si poďakovali za spoluprácu. Zuzane zostáva poslednýkrát opraviť rukopis v počítači a poslať ho autorovej bývalej študentke, ktorá sa postará o všetko ostatné. Z vydavateľstva jej zaplatia, keď bude kniha v tlači. Tak nech je to čím skôr. Pokúsila sa o úsmev a bola len rada, že tam nikde nebolo zrkadlo. Keby sa videla, možno by mala chuť dať si facku.

Rozlúčili sa, režisér odišiel do vedľajšej miestnosti. Ani nevedela, že v divadle sa v sobotu pracuje. Keď čakala na výťah, začula, ako mu ponúkajú kávu a domáce koláčiky. Z útržkov viet vyplynulo, že velikán sa má stretnúť s bývalým žiakom, tiež už slávnym režisérom. Prišiel výťah a napriek tomu, že sa viezla nadol, mala pocit, že vzlietne.

Keď vyšla z budovy, dobehla ju mladá dramaturgička a zadychčane sa jej spýtala, či by im nechcela robiť jazykovú korektúru bulletinov a iných programových materiálov, zmluvné podmienky by dohodli neskôr, ak teda pani Zuzana súhlasí. A vypýtala si jej telefónne číslo. Zuzana skrývala prekvapenie, snažila sa byť milá, predbežne súhlasila a v tej chvíli dúfala, že to čoskoro neoľutuje. A kedy najbližšie? Mladá žena sa na ňu dychtivo zadívala a rýchlo spustila, že to dosť horí, ozve sa čoskoro, práve finišujú s premiérou.

„Tak dobre, ozvite sa.“

Prečo sa rozhodla pre prácu, v ktorej kon-

troluje cudzie texty, loví chyby po ľuďoch, čo ju za to nenávidia? V duchu si predstavovala, ako sa správne píše Moliére a Shakespeare. Hádám to zvládne.

Mala pol hodiny do stretnutia s Milanom, a tak si povedala, že sa prejde popri rieke. Lenže skôr než vykročila správnym smerom, pípala jej vo vrecku esemeska. Milan. Nestíha, je mu to ľúto, nechce, aby naňho pridľho čakala. Koľko zbytočných slov v jednej esemeske. Mohla by mu odpísať, že má času dosť a rada počká, ale pridobre pozná ten pocit, keď to ani na druhý raz nevyjde, a potom podozrieva samu seba, že zas niečo nepochopila a že svojou ochotou len zbytočne obťažuje. Čím je staršia, tým viac sa vyhýba pocitom zlyhania a tým viac ju ovládajú. Naučila sa ich odtláčať do kútov, ale neudrží ich tam, rozliezajú sa. Vtrhávajú jej do plytkých snov. Keby sa Milan chcel stretnúť, spýtal by sa, či naňho počká. Čo ak ju naozaj len nechce zdržovať a nedôjde mu, ako dobre by jej padlo vyrozprávať sa? A možno sa mu nechce počúvať ju, pretože veľmi dobre vie, že Zuzana sa potrebuje len vykecať. Možno ho jej zážitky s režisérom i ďalšími „zákazníkmi“ nevýslovne nudia. Obleje ju hanba. Prečo jej to nenapadlo skôr? A prečo jej to zišlo na um práve teraz? Naozaj starne a prepádávajú ju negatívne bludné predstavy? Ale ako sa ich má zbaviť, keď je osamelá? Ktorej kamarátke

by sa mohla vyžalovať bez toho, aby jej spôsobila radosť? Aj sama vie, že je to stále o tom istom. „To ťa naozaj tak málo baví čítať tie texty?“ spýtala sa jej jedna minule. „Prečo to potom robíš? Zamestnaj sa v nejakých novinách ako korektorka alebo editorka, budeš mať pevný príjem a nemusíš sa stretávať s tými, čo to prekladajú alebo píšú.“ Lenže Zuzane sa nechce denne čítať desiatky strán o všetkom možnom, opravovať preklepy a čiarky a byť v strehu, či jej niečo nenaľia tesne pred uzávierkou. Chudobná a znechutená by bola rovnako, takto je aspoň menej vystresovaná a sem-tam má čas sa s niekým aj stretnúť, ak to pravdaže dotyčná osoba neodvolá ako teraz Milan. Uňho má aspoň istotu, že čokoľvek pred ním povie, nikomu ďalšiemu o tom ani nehlesne. Asi aj preto, že je lenivý roznášať klebety.

No dobre, nevyrozpráva sa zo stretnutia s režisérom. Niet o čom rozprávať. Odpovie teda najstručnejšie, ako sa dá: „OK“ a váha, či má doplniť „škoda“ alebo „možno nabudúce“. Napokon nedoplní nič, aby to nevyzeralo, že sa vnucuje. Pocíti smútok z odmietnutia, ktorý chce rýchlo zahnať, len nevie ako, aby ju nepohltil a nezatienil ako oblak hustej hmly. Už by sa ho dnes nezbavila. O stretnutí s neomylným režisérom teda nemá komu porozprávať. No tak o tom nepovie nikomu. Mame ur-

číte nie, lebo tá režiséra obdivuje a Zuzana nie je až taká sadistka, aby jej brala ilúzie o ikone jej mladosti. Určite by jej na to povedala, že si svoju prácu asi nerobí dobre, keď s ňou nebol spokojný.

Tak čo s načatým dňom? V obchode cez ulicu majú krásne porcelánové a keramické šálky, ale sú pridrahé a Zuzana má doma šálok dosť. Majú tam aj špeciálne čaje, no ani tie nie sú lacné. Ak vojde dovnútra a nič si nekúpi, bude sa cítiť ešte horšie. Vojde. Obchodík je útulný, plný vôní. Kúpi si sedem gramov Lady Grey. S čajom v taške Milanovo vyhováranie vníma odľahčenejšie. Žeby zašla do obchodu vedľa čajovne a pohľadala niečo pekné na seba? Za odmenu? Ak by podobné nákupy praktikovala zakaždým, keď jej je nanič z nejakej spolupráce, odmietnutého stretnutia či iných frustračných podnetov, mala by skriňu plnú handier a prázdnu peňaženku. Aj tak určite nemajú nič na ňu. Dievčatá, čo tam obsluhujú, sú, ako vo všetkých obchodoch s odevmi, o polovičku mladšie a štíhlejšie. Už to pozná. Ak by vošla, profesionálne by sa na ňu usmievali, ponúkali by jej tovar i radu čo na seba, ale čo by si pritom mysleli, nechce radšej vedieť. S mierne zdvihnutým obočím by sa dívali, ako si vyberá tovar, ktorý si nekúpi, to obočie majú namaľované všetky v rovnakých krivkách, ktovie podľa ktorej celebrity. Tak radšej zоста-

ne vonku. Čo by im odpovedala na otázku, či jej môžu nejako pomôcť? Vždy si pripadá ako zlodejka, ktorú kontrolujú, či si potajomky nepchá niečo do tašky. Ďakujem, len sa pozerám, čo máte... a čo si nemôžem dovoliť, lebo na to nemám a ani sa do toho nevojdem, ale ak strpíte, že vám to tu poprehadzujem, budem vám vďačná, prejde mi čas. Ak by si aj kúpila nejakú drahšiu handru, nemohla by si k nej obuť topánky, ktoré bežne nosí. Nie, ani tam nevkročí. Možno už nikdy, lebo ju deprimuje aj to, ako už pri vchode mladí vyšportovaní, svalnatí muži so zvláštne zastrihnutými ofinami s výrazom odborníkov prehadzujú a ukladajú svetríky, kontrolujú vešiaky, hoci zjavne dávajú pozor, či nejaká frustrovaná chudera nevybehne z obchodu s nezaplatenou blúzou.

Raz sa jej vo veľkom nákupnom centre stalo, že len čo vošla, hneď si to rozmyslela a rázne vyšla von. Rozbehol sa za ňou mladý svaľovec a pred obchodom ju prinútil, aby otvorila tašku, keď nič nenašiel, trval na tom, aby sa vrátila a prešla detektorom v predajni. Nedokázala sa brániť, nevládala naňho nakričať, hanbila sa, vyhrkli jej slzy. Muž sa jej potom ospravedlňoval a ponúkol jej zľavu na tričko so striebornými flitrami. Len mlčky pokrútila hlavou a s hmlou pred očami vyšla von. Ledva v tom bludisku našla veľké otáčacie dvere,

takmer netrafila na zastávku autobusu, ktorý tam párkrát za deň zväžša ľudí, čo nemajú auto. Bolo to dopoludnia. Desilo ju, že sa po chodbách nákupného centra medzi obchodmi a kaviarňami prechádzali mladé ženy s kočiarikmi, pubertáči, ktorí na seba pokrikovali, z čoho si práve blicli, a na lavičkách unavene posedávali staršie manželské páry. Zaprisahala sa, že tam viac nevkročí.

V sekáči na sídlisku pochodí určite lepšie. Na dnes ohlasovali akciu – všetko za euro. Ak už všetko nevykúpili podobné zúfalkyne ako ona, bude tam mať možno viac šťastia než po celý deň. Musí sa poponáhľať, v sobotu majú otvorené len dopoludnia.

Kým nastúpila na električku, všimla si, že v okolí veľkého katolíckeho kostola je rušno, niečo sa tam chystá, na chodníku bol pristanený prenosový voz súkromnej televízie. Žeby pohreb niekoho významného? To by tam bolo asi viac ľudí v čiernom.

V električke sa dve ženy rozprávali, že v kostole sa o chvíľu začína veľkolepá svadba akejsi celebrity. Presnejšie dvoch.

„A ktorú si berie?“

„Tú poslednú, čo spolu robia tú šou, čo ide v nedeľu. Vieš ktorú?“

„Koľko ich majú?“

„Šou? Nevieť.“

„Detí.“

„Tak určite viac ako tri. On teda. Toto je jeho šiesta.“

„Svadba?“

„Žena.“

„A to sa budú brať v kostole?“

„Bude ich oddávať biskup, predstav si to.“

„Aj keď sú takí porozvádzaní?“

„On doteraz nebol ženatý, len zakaždým s nejakou žil na kope a mal s ňou deti. Ona sa ešte nevydávala v kostole, tak teraz môžu mať cirkevný sobáš, lebo to predtým sa akože neráta. Čítala som to v novinách.“

„A deti? Z tých sa vyspovedajú?“

„Vraj pôjdu za družičky a tak. Nakúpil róby všetkým doterajším, aby sa predviedli a aj ukázali, že na seba nežiarlia.“

„Mohli sme zostať a kuknúť sa.“

„Čo sa tam budeme pretláčať, prosím ťa. Aj tak by sme nič nevideli. Bude to v správach, neboj sa.“

„To je od neho pekné, že na žiadnu nezanevrel. Ani žiadna na neho.“

„A nech si robia, čo chcú, čo nás do toho.“

„Veď si aj robia. Ale moja neter mala veľké problémy, keď sa chcela vydávať v kostole, lebo bola už rozvedená.“

„Keby moja dcéra takto... neviem. Hoci zas, aspoň by sa o ňu niekto postaral. Ale ja teda neviem. Ty by si chcela hentak žiť?“

„Môj starý mal tiež nejakú, keď sme boli mladí. Ale nemal s ňou decko.“

„Dúfaj.“

„Čo už. Na staré kolená by som nepohrdla nejakým ďalším dospelým deckom, aj keď nevlastným. Tí moji sú v Austrálii.“

„Áno? A ako sa majú?“

„Dobre, skypejeme si. Dcéra čaká tretie.“

„Ale čo? A pôjdeš tam?“

„Uvidím, ona chce, len neviem ako s letenkou.“

„Kúp si jednosmernú, keď sa ťa budú chcieť zbaviť, budú musieť zacvakať.“

Ženy sa smiali, Zuzana vystúpila.

Vykročila rovno k secondhandu a uvažovala, na čo sa vrhne ako prvé. Sukne už dávno nenosí, nohavice sú tam málokedy k svetlu, kabelku si kupovať nebude. Najprv sa vyberie k svetlíkom.

Keď prechádzala cez cestu, začula hukot. Ľudia vytáčali hlavy nahor – vrtuľník. Iste letecká záchranka, pomyslela si, ale to by musel byť vo farbách červeného kríža. Helikoptéra si to namierila nad zámoček v neďalekom lesíku na kopci. Spomenula si, ako tadiaľto vrtuľníky lietali hore-dolu pred dvoma rokmi na oslavu štyridsiatych narodenín jedného z tých zbohatlíkov. Celú sobotu bol nad sídliskom hukot. Počas osláv zatvorili zámoček pre verejnosť, zopár rodín s deťmi sa muse-

lo vrátiť z neuskutočneného výletu už od príjazdovej cesty, bola tam natihnutá policajná páska. Ľudia si mysleli, že sa stala vražda alebo lúpež drahocenností. Čo tam bude teraz? Možno svadobná hostina tých, čo sa majú brať v hlavnom kostole na námestí. V takom prípade Zuzana nemá kam ujsť. V meste bude svadobný humbug, nad sídliskom a nad lesom budú hučať vrtuľníky. Ak to teda ešte vôbec je les. Riedky rad stromov, medzi ktorými sú kopy odpadu, slúži už len na to, aby oddelil honosnú vilovú štvrt' od sídliska. Z oboch strán z lesa ukrojili, vybetónovali cezeň niekoľko úzkych ciest a potom les preťali asfaltkou. Aspoň že tu má blízko ten secondhand.

Doma si vyloží z tašky celkom pekný svetník, zapchá ním dieru v šatníku, najprv však musí zašiť tú na rukáve. Vybalí nákup z potravín, je hladná, má chuť na kávu. Pohľad jej padne na nedočítaný list, nástojčivo tu na ňu čaká. Začne systematicky vybaľovať nákup, ukladá veci do chladničky, na pulte kuchynskej linky nechá to, z čoho si bude robiť večeru. Svetník hodí do lavóra, napustí naň vody a naleje trochu tekutého pracieho prostriedku. Potom si začne pripravovať jedlo. Uvarí rýchlu polievku, vylepší ju cesnakom a vajíčkami a urobí si pár chlebov so šunkou. Spraví si aj kávu na malom kávovare, ktorý si dopria-

la z nečakaného malého honorára. Určite to bola lepšia kúpa ako nejaká handra, ktorá by sa po dvoch praniach stala nenositeľnou. Riad nechá v dreze a sadne si s kávou do obývačky. Založí si okuliare a začne čítať list znovu a celkom od začiatku.

Milá Zuzka,

som rád, že sa mi podarilo získať Vašu adresu...

Zuzana neveriacky číta ďalej: *Váš otecko by mal z Vašich úspechov radosť.*

Akých úspechov, preboha?

Čítal som recenzie na knižky, v ktorých ste boli uvedená ako redaktorka, i niektoré Vaše preklady.

Na žiadne jej preklady nikto nikdy nenapísal recenziu. Ale veta je taká nejasná, že možno čítal tie preklady. Skôr ich len mal v ruke a prelistoval, veď prekladala len dosť hrozné kriminálky – chlebovky. Aj tak je zázrak, že pri nedostatku kontaktov v každej oblasti ľudskej činnosti sa k tým prekladom vôbec dostala.

Možno sa pamätáte, ako sme sa pred rokmi stretli na pohrebe Vášho otecka. Bolo mi veľmi ľúto, že odišiel tak zavčasu, mohol toho pre našu krajinu ešte veľa urobiť.

Zuzana začína tušiť, kto je odosielateľom listu. Okruh sa zúžil na dvoch bývalých otcových kolegov. Niežeby jej po pohrebe prišli prejavíť sústrasť len oni, ale z tónu listu cíti samolúbosť skrytú za galantnosťou, ktorá

zodpovedá tým dvom: bývalému riaditeľovi inštitúcie, v ktorej bol otec asi pätnásť rokov zamestnaný, a šéfovi oddelenia, na ktorom pracoval. V každom prípade by išlo o otcovho nadriadeného. Prečo jej jeden alebo druhý napísal list, je zatiaľ záhadou. Prelistuje papiere, dostane sa na koniec a zrazu je to jasné. Spoznáva podpis, ktorý sa jej predtým zdal nečitateľný. Bývalý riaditeľ. Mohla to uhádnuť aj skôr. Vráti sa a číta pomaly, sústredene, necháva na seba pôsobiť slová a vety, potláča v sebe redaktorku, ktorá by už najradšej opravovala drobné chybičky, sústreďuje sa na odkaz, ktorý je skrytý za slovami, na slovné a vetné gesto, ktoré pisateľ vytvoril vedome, a pritom o sebe všeličo nevedome prezradil. Rastie v nej temný odpor. Čo by sa stalo, keby nedočítaný list roztrhala, hodila do koša a vyniesla smeti? Nič. Mohla by sa tváriť, že ho nikdy nedostala, neprišiel doporučené.

Temný odpor musí prekonávať čoraz častejšie. Potreby iných sú čoraz nástojčivejšie, jej služby požadujú trúfalejšie, s jasným posolstvom, že ak odmietne, prestane pre svoje okolie existovať. Niekoľkokrát to vyskúšala a naozaj prestala existovať. Nešlo o nič vážne, nezahynula od hladu. Ale nemá nikoho, s kým by si tieto poznatky skonfrontovala. Všetky rovesníčky sa tešia, že sú potrebné. Niekedy zbadá na ich tvári štrbinku, cez ktorú na ňu

zavanie zúfalstvo, ale štrbinka sa hneď privrie – naučeným úsmevom, opraveným mejkapom, odhodlane zdvihnutým kútikom úst. Zuzana nikdy nevie, či sa jej to len zazdalo, alebo tam naozaj bola. Simsalabim, skala sa zavrela, nič, len prepudrovaná tvár a odhodlanie.

Možno keby všetko odmietla, zmietla a zavrhla, vošla by do tej štrbinky, ale čo by tam bolo? Čo keby zavolala tej mladej dramaturgičke a povedala jej, že nebude robiť jazykovú korektúru bulletinov? Čo keby sa vykašľala na všetky neopravené chyby v spomienkovej knihe slávneho režiséra? Čo keby prestala prijímať nezmyselné nástojčivé ponuky od ľudí, ktorí ani nečakajú, kým si to rozmyslí, lebo oni niečo potrebujú? Možno by sa mohla zamestnať v secondhande na sídlisku a predávať lacné handry. Alebo vykladať tovar v potravinách. Lenže to môže urobiť kedykoľvek alebo nikdy. A tak pokračuje v čítaní čudného listu. Ani sa doň nemusí až tak zahĺbiť a dostáva sa k pointe.

Chcel by som Vás poprosiť o láskavosť. Je pre mňa veľmi dôležité zachovať pamäť na to, čo som urobil, čo som zažil, premyslel a precítil...

Pocíti v hlave búšenie, trochu sa jej zdvihne žalúdok, ale povie si, že ak list dočíta, nebude to pre ňu znamenať vôbec nič. Musí sa voči jeho obsahu cítiť slobodná. Prevráti stra-

nu a z listu vypadne malý zažltnutý novinový výstrižok. Básnička, pod názvom meno autora – zjavne autora tohto listu. Zdroj: *Roľnícke noviny*.

Moja rodná hruda

Svätopluk Král

*Moja rodná hruda,
moja rodná zem
verný som ti vždy bol
a vždy zostanem.*

*Živiteľka naša,
o teba sa starám,
rozum srdce tebe dávam.*

Nezaprie sa. Bývalý riaditeľ inštitúcie, v ktorej otec musel pracovať, ak chcel užiť rodinu, keď ho po previerkach na začiatku normalizácie vyhodili z pôvodnej práce. Svoje komické meno niesol hrdo, ba až slávnostne. Bol malého vzrastu, plešatý, s útlou hrudou a vydutým bruchom, odstávali mu uši, no nikto si netrúfol pousmiať sa, keď sa hlbokým basbarytónom predstavoval: Svätopluk Král. Sám na tému svojho mena nikdy nežartoval a rečou tela dával jasne najavo, že žiadne žarty ani nestrpí. Občas ho niekto z mladších kolegov za chrbtom nazval Svätopier Cár alebo

Cár Svätoplukovič, ale aj to len v jedálni, ak na obede sedeli dostatočne ďaleko od ostatných. On ako riaditeľ v jedálni nikdy neobedoval, špeciálnu porciu mu sekretárka nosila v niekoľkých termoskách priamo do riaditeľne. Keď sa najedol, vzala riady, na ktoré mu obed naservírovala, umyla ich a čisté odložila na ďalší deň v kuchynke pri sekretariáte, kde varila kávu.

Raz v lete Zuzana brigádovala u otca v práci, lebo si nedokázala nájsť nič lepšie a obezovanie ríbezlí ju už prestalo baviť. Strčili ju do knižnice, kontrolovala tam výpožičné lístky v knihách, čosi pečiatkovala, ukladala na police nové knihy, a keď už nemala do čoho pichnúť, od nudy polievala kvety na oknách. Asi po týždni si ju dal Král zavolať do riaditeľne. Keď vošla, nevyzval ju, aby si sadla, ale veľmi zlostne jej vytkol, že fajčila pod oknami riaditeľne. Zuzana naňho vytreštila oči, čím ho ešte viac podráždila. Ani mu nestihla oponovať, že ako mohla fajčiť pod oknami riaditeľne, keď je nefajčiarka. Vrátnik pri každom príchode a odchode zapisoval čas, aj keď si niekto išiel do bufetu kúpiť tresku, ľahko sa dalo zistiť, že sa z budovy ani nepohla. Možno to bola iná brigádnička, možno si to iba vymyslel. Bolo jej hlúpe na niekoho to hodiť. Aj tak veľmi pochybovala, že by si ktokoľvek dovolil fajčiť na trávniku pod oknami riaditeľ-

ne, všetci veľmi dobre vedeli, ktoré okná patria Královi.

„A používali ste vulgárne výrazy v súvislosti s naším socialistickým zriadením. Z toho by váš otecko nemal radosť.“

Zuzana ďalej vytriešala oči a ešte viac nadvihla obočie. Čo mu mala povedať? Otec sa o zriadení nikdy nevyjadroval lichotivo, ak nemohol povedať, čo si myslí, mlčal. Ona v tom čase ešte na verejnosti ani v súkromí vulgárne nenadávala, to prišlo až oveľa neskôr. Určite by to ale ani vtedy, ani dnes nerobila pod oknami šéfa.

„Čo mi na to poviete?“

„Nič,“ odpovedala. „Nie som až taká hlúpa, aby som fajčila pod vašimi oknami. Ak by som mala dôvod nadávať, nebudem to robiť tak, aby ste to počuli.“

Stuhol.

„A máte dôvod?“

„Doteraz som nemala.“

„Váš otec by sa nepotešil.“

Tak vymyslím niečo také, aby sa potešil, napríklad mu porozprávam o tejto audiencii, pomyslela si Zuzana a uprene sa dívala Královi do tváre. Vnímal jeho oduté pery, vačky pod očami, možno z chorých obličiek, možno z nadmerného pitia a škrabanec od holenia pod golierom snehobielej, perfektne vyžehlenej košele.

„Odneste to!“ skríkol a ukázal na tanier s kuračími kostami.

Ak by to nebola inštitúcia, v ktorej pracoval otec, otočila by sa na podpätku a tresla dvermi. Alebo by vzala tanier a šmarila doňho? Nabrala by na také niečo odvalu? Sotva, to by bol už nejaký priestupok alebo čo. Nechcela robiť otcovi problémy. Stačilo, že Král sa aj tak tváril, že otcovi, ktorý bol od neho o desať rokov starší, robí milosť, hoci z neho ťažil. Po previerkach, ktoré nasledovali v sedemdesiatom roku po tzv. priateľskom vstupe vojsk, sa na vedúce pozície dostali neschopní hlupáci tretieho rangu a svoju moc okamžite využili, aby sa mstili talentovanejším a usilovnejším a aby zabrali ich pozície a najmä platy. Lenže niekto musel aj rozmýšľať a pracovať. A tak otca i ďalších s podobným osudom radi zobrali do zadných línii. Dali im možnosť robiť, čo ich bavilo, no zobrali im možnosť sa pod svoju prácu podpisovať. Čiže slúžili socialistickej vlasti bez nároku na slávu. Ale zase mohli si žiť pohodlnejšie než tí, čo išli kydať hnoj alebo miešať betón.

Zuzana sa vtedy na Krála pozrela najhnusnejšie, ako dokázala, prudko schmatla tanier, takže jedna kosť odletela na dlážku, bez pozdravu za sebou zabuchla dvere a v kuchynke tanier aj so zvyšnými kostami hodila do drezu. Sekretárka sa na ňu poplašene pozrela.